

Araştırma Makalesi

BİLİŞSEL ESNEKLİK İLE UZAKTAN EĞİTİM MEMNUNİYETİNİN İLİŞKİSİ: NEGATİF DUYGULANIMIN ARACI ROLÜ¹

Gökçe ÖZKILIÇCI² ORCID ID: 0000-0002-6451-7952
Pınar UYSAL CANTÜRK³ ORCID ID: 0000-0001-7471-010X

ÖZET

Bu çalışmada pandemi döneminde uzaktan eğitim alan öğrencilerin bilişsel esneklik düzeyleri ve uygulanan uzaktan eğitimden memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide negatif duygulanımın rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde okuyan öğrencilere Demografik Bilgi Formu, Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Eğitim Öğrencileri Doyum Ölçeği, Bilişsel Esneklik Envanteri ve Negatif Duygulanım ile ilgili soruları içeren formlar uygulanmıştır. Veriler SPSS 23 programı ve Hayes (2013) tarafından SPSS için geliştirilmiş PROCESS makro eklentisi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, bilişsel esneklik arttıkça öğrenci memnuniyetinin de arttığı ve negatif duygulanımın bilişsel esneklik ile öğrenci memnuniyet düzeyi arasındaki ilişkide kısmi aracı rolüne sahip olduğu görülmüştür. Öğrencilerin pandemi sürecinde uzaktan eğitime geçilmesini doğru bulmalarına rağmen, bu süreç tamamlandıktan sonra örgün eğitimi tercih ettikleri de tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Pandemi Dönemi, Bilişsel Esneklik, Uzaktan Eğitim, Negatif Duygulanım*

Research Article

RELATIONSHIP BETWEEN COGNITIVE FLEXIBILITY AND SATISFACTION WITH DISTANCE LEARNING: MEDIATING ROLE OF NEGATIVE AFFECTIVITY

ABSTRACT

The purpose of this study is to specify the relationship between cognitive flexibility and self-satisfaction on university students who satisfied distance learning during the pandemic period. Then, it is aimed to determine the role of negative affectivity in this relationship. In this regard, students studying at Istanbul Yeni Yüzyıl University Faculty of Science and Letters were applied Demographic Information Form, Student Satisfaction Scale on Internet-Based Distance Learning, Cognitive Flexibility Inventory and Negative Affectivity Questions. The data was analyzed by using SPSS 23 software and PROCESS macro developed by Hayes (2013) for SPSS. As a result, this paper indicates that as the cognitive flexibility increased, student satisfaction increased and also negative affectivity had a partial mediating role in the relationship between cognitive flexibility and student satisfaction level. Although students found it appropriate to switch to distance learning in the pandemic process, it was also determined that they preferred formal education after this process was completed.

Keywords: *Pandemic Period, Cognitive Flexibility, Distance Learning, Negative Affectivity*

¹ Bu araştırma için, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Fen, Sosyal ve Girişimsel Olmayan Sağlık Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulundan etik kurul izni alınmıştır.

² İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, FEF, Psikoloji Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, gokceozk@gmail.com

³ İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, FEF, Psikoloji Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, puysal@hotmail.com

Makale Geliş Tarihi/Received: 12.08.2020, Makale Kabul Tarihi/Accepted: 06.11.2020.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca salgın hastalıklar, uzun süren savaşlar kişilerin mevcut düzenlerini değiştirmiş yeniden uyum sağlamaları gereken ortamlar oluşturmuştur. Örneğin tüm tüm Avrupa'yı saran veba salgını sonrası dini otoritelerin ve doktorların mesleklerini icra etme şekilleri değişmiştir. Bunun sonucu olarak halkın sosyo-kültürel yaşantıları kökten değişmiştir (İstek, 2017). Günümüz dünyası hızlı bir şekilde teknoloji dünyası haline dönüşmekte ve bu gelişimden eğitim ve öğretim modelleri de hızlı bir şekilde etkilenmektedir. Çin'de bulunan Wuhan şehrinde başlayan ve tüm dünyaya hızlıca yayılan COVID-19 hastalığı ile birlikte eğitimde teknoloji kullanımı en üst düzeye çıkmak durumunda kalmıştır. Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere teknolojik altyapısı müsait olan pek çok ülke anaokulundan başlayarak doktora seviyesine kadar her seviyede eğitimde uzaktan eğitim sürecine hızlı bir şekilde geçiş sağlamıştır. Bu durum da bireylerin hızlı bir şekilde yeni oluşan eğitim sistemine adapte olmasını gerektirmiştir (Zhang, Wang Y, Yang ve Wang C, 2020).

Hızla gelişen teknolojik değişimlerin yanı sıra ani bir şekilde ortaya çıkan COVID-19 hastalığının etkileri bir arada düşünüldüğünde kişilerin değişen bu yeni sürece adapte olma aşamasında yaşayabilecekleri negatif duygulanımın uygulamaya konulan uzaktan eğitim sisteminden duyulan memnuniyet ile ilişkili olabileceği düşünüldükçe bu konu seçilmiştir. Bu kapsamda pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile eğitim hayatına devam eden üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile uzaktan eğitim sürecindeki memnuniyetleri arasındaki ilişkide negatif duygulanımın aracı rolü araştırılacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

COVID-19 salgınının ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etkilerinin yanı sıra en önemli etkilerinden biri de eğitim sürecini sekteye uğratması olmuştur. Uzaktan eğitime geçiş ile ilgili tüm eğitim kademelerinde hızlı bir şekilde aksiyon alınmıştır. Bu hızlı geçişle birlikte öğrencilerin uzaktan eğitime geçiş ile ilgili tutumlarının araştırılması önem kazanmıştır. Bu bağlamda, konu ile ilgili pek çok çalışmaya rastlanmaktadır (Ertuğ, 2020; Karadağ ve Yücel, 2020; Keskin ve Özer, 2020). Söz konusu çalışmaların odak noktası uzaktan eğitime yönelik öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesi ve internet tabanlı uzaktan eğitimin değerlendirilmesi olmuştur.

Uzaktan eğitim, öğrenciyi sabit bir yerde (okul), sabit bir zamanda (ders programı), sabit bir kişiyle (öğretmen) buluşmak için seyahat etme gerekliliğinden kurtaran teknolojik ayırımın bir sonucu olarak tanımlanmaktadır (Keegan, 1995). Uzaktan eğitim bu açılarından esneklik ve rahatlık sunmaktadır. Bu esneklik ve rahatlığın yanı sıra bir takım endişelerde yaratmaktadır. Valentine (2002), tüm öğrenciler için bu tür öğrenmenin uygun olmadığını ve yetişkin öğrencilerin daha başarılı olabileceğini söylemiştir. Threlkeld ve Brzoska'nın (1994) belirttiği gibi, başarılı uzaktan eğitim öğrencisi, belirsizliğe karşı toleranslı, otonomi (özerklik) sahibi ve esnek olma yeteneği gibi bir takım özelliklere sahip olmalıdır. Uzaktan eğitim yaygınlaştıkça uzaktan eğitim yöntemleri ile bağlantılı olarak kaliteli eğitim beklentileri ve öğrenme

deneyimlerinin yaratacağı memnuniyet beklentileri yükselecektir (DeBourgh, 1999). Uzaktan eğitimde kullanıcı memnuniyeti öğrenme çıktıları için önemli bir yordayıcıdır (Eom, Wen ve Ashill, 2006). Bununla birlikte eğitim uzaktan da olsa eğitimcinin önemli rol oynayacağı belirtilmektedir (Volery ve Lord, 2000).

Sonuçlarının önceden bilinmeyeceği, kontrol edilemeyecek olaylarla karşılaşıldığında ani değişimler her kişide aynı etkiyi bırakmamaktadır. Bazı bireyler çok hızlı adapte olurken bazı bireyler yeni oluşan süreçlere kolayca adapte olamayabilirler. Adapte olma sürecinde önemli olan etkenlerden birisi de bireylerin bilişsel esneklik becerileridir. Bilişsel esneklik bireyin beklenmedik olaylar karşısında bilişsel işlem stratejilerini yeniden düzenleme becerisidir (Cañas, Quesada, Antolí ve Fajardo, 2003). Bir başka ifadeyle bilişsel esneklik değişen yeni durumlara adaptasyon kapasitesi demektir. Fakat bu adaptasyon süreci birçok değişkenden etkilenebilmektedir (Payne, Bettman ve Johnson, 1993). Bireyin yaşı, içinde yaşadığı çevre, aldığı eğitim birçok farklı uyaran ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Tüm bu uyaranlar bireyin adaptasyon sürecini etkilemektedir. Bireyler bu doğrultuda kendi kapasitelerine göre başa çıkmayı öğrenmekte ve öğrendikçe de yeni ayarlamalar yapmaktadırlar. Bunu yapabilmeleri için bilişsel olarak esnek olmaları gerekmektedir (Crone, Ridderinkhof, Worm, Somsen ve Molen, 2004).

Bilişsel sistemimiz; planlama, soyutlama, muhakeme, bütün-detay değerlendirmesi yapabilme, yeni gelen bilgiyi var olan bilgi ile karşılaştırarak yeniden düzenleme yapabilme kapasitesine sahiptir. Bu işlemlerden beynin ön kısmında bulunan prefrontal korteks sorumludur. Bu işlevlerin bütününe yürütücü işlevler denilmektedir. Yürütücü işlevler arasında diğer işlevlerin yanı sıra bilişsel esneklik de yer almaktadır (Lezak, 1995).

Bilişsel esnekliğin kişinin yaşına ve cinsiyetine göre değişebileceği düşünülmektedir. Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada 9.sınıfların diğer sınıflara göre bilişsel esneklik düzeylerinin daha yüksek olduğu fakat cinsiyet, anne-babanın eğitim seviyesi ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi bakımından böyle bir farklılık bulunmamıştır (Diril, 2011). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bilişsel esneklik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuş ama sosyo-ekonomik düzey ile bilişsel esnekliğin anlamlı bir ilişkisi olmadığı belirtilmiştir. Bu çalışmada ayrıca bireylerin yaşı arttıkça bilişsel esneklik puanlarının da arttığı görülmüştür (Altunkol, 2011).

Bilişsel olarak esnek bireyler yeni kişilerle karşılaştıklarında iletişim kurma becerisinde farklı yollar üretebilme kapasitesine sahip kişiler oldukları gibi yeni durumlarla karşılaştıklarında da alternatif yollara hızlı bir şekilde yönelebileme kapasitesine sahiplerdir (Martin ve Anderson, 1998).

Bilişsel esnekliğin mutluluk (Asıcı ve İkiz, 2015), başa çıkma stratejileri (Bedel ve Ulubey, 2015), anksiyete (Johnco, Wuthrich ve Rapee, 2014; Öz, 2012), depresyon (Delano-Wood, 2002; Murphy, Michael ve Sahakian, 2012), post travmatik stres bozukluğu (Marisa, Mayes, Kalmar, Guiney, Womer, Pittman, Mazure, Sinha ve

Blumberg, 2011) ile ilişkili olduğu görülmektedir. Diril (2011), yaptığı çalışmada bilişsel esneklik düzeyi arttıkça öfke düzeyinin azaldığını göstermiştir.

Öğrenciler ile yapılan bir çalışmada bilişsel esneklik düzeyi arttıkça algılanan stres düzeylerinin azaldığı bildirilmiştir (Turan, Durgun, Kaya, Ertaş ve Kuvan, 2019). Ergenler ile yapılan bir başka çalışmada, bilişsel esneklik ile başa çıkma stratejileri arasında ilişki olduğu gösterilmiştir (Bedel ve Ulubey, 2015). Benzer şekilde ergenlerde bilişsel esnekliğin artmasıyla birlikte akademik, sosyal, duygusal ve özyeterliliklerinin de arttığı bildirilmiştir (Akçay ve Esen, 2016).

Bilişsel esneklik hem belirli durumlarla ilgili yaşadığımız doyumda hem de duygularımız üzerinde etkili bir bilişsel işlevimizdir. Olumlu duygular yaratıcı düşünmeyi mümkün kılmakta, dikkat ve biliş kapsamını genişletmekte ve kişilerin bilişsel açıdan daha esnek düşüncelerini sağlamaktadır (Frederickson, 2004). Olumsuz duyguların bilişsel esnekliği azaltacağına dair görüşlerin bulunmasına karşın bilişsel esnekliği arttırmada en az olumlu duygular kadar güçlü olabileceğine dair kanıtlar da bulunmaktadır. Hedefin niteliğine bağlı olarak olumsuz duyguların daha fazla fikir üretme performansı üzerindeki etkisi farklılık göstermektedir (görevin tadını çıkarın - performans artmakta veya elinizden gelenin en iyisini yapın - performans azalmakta) (Fredrickson ve Branigan, 2005; Sacharin, 2009).

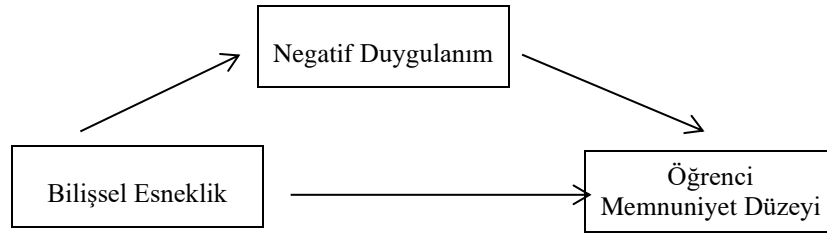
Ülkemizde yapılan bir çalışmada yüksek negatif duygulanıma sahip kişilerin düşük öz değerliliğe sahip olduğu ve çevreye uyum konusunda sorunlar yaşadıkları ortaya konmuştur (Şirvanlı Özen ve Temizsu, 2010). Ayrıca, Kuzucu ve arkadaşları (2020) sorun çözme becerisi yüksek olan, stresle baş edebilen ve sosyal desteğe sahip ergenlerin olumsuz duyguları daha az yaşadıklarını göstermişlerdir.

Bu çalışmalar bilişsel esneklik ile uzaktan eğitim memnuniyet düzeyi arasındaki ilişkide olumsuz duygulanımın aracı bir rolünün sınanmasının yerinde olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle araştırmacılar tarafından olumsuz duygulanım aracı değişken olarak belirlenmiştir.

Dünya hızla değişmektedir ve bu gelişen değişen dünyaya bireylerin hızlı bir şekilde adapte olabilmeleri gerekmektedir. Yeni dünya düzeninde sadece pasif şekilde bilgi edinen değil aynı zamanda bu süreçleri yaşarken karşılıklarına çıkan anlık değişimlere hızla adapte olma becerisi oldukça önem kazanmaktadır. Bilişsel olarak esnek bireylerin ve duygularını kontrol edebilen bireylerin değişim süreci ile karşılaştıklarında farklı alternatifler üretebilme kapasitesinin daha yüksek olacağı söylenebilir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bilişsel esneklik yürütücü işlevlerin bir parçasıdır ve araştırmalar beynin bu bölgesinin gelişiminin ergenlikten önce tamamlanmadığını göstermektedir. Bu amaçla çalışmada üniversite öğrencileri seçilmiştir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile uzaktan eğitime yönelik memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişki araştırılarak, bu ilişkide negatif duygulanımın aracı rolü incelenecektir.

3. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZİ

Araştırmanın bağımsız değişkeni olan bilişsel esnekliğin bağımlı değişken olan öğrenci memnuniyeti üzerindeki etkisi doğrudan, negatif duyguların bilişsel esneklik ile ilişkisi sonucu öğrenci memnuniyetini etkilemesi ise dolaylı olarak test edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın temel hipotezi “bilişsel esnekliğin öğrenci memnuniyeti üzerindeki etkisinde negatif duyguların aracı rolü bulunmaktadır” şeklinde belirlenmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

4. YÖNTEM

4.1. Örneklem

Kolayda örnekleme yönteminin kullanıldığı araştırmanın örneklemini İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesinde eğitimine devam eden Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Pandemi nedeniyle internet ortamına yüklenen anketler, elektronik posta aracılığıyla öğrencilere ulaştırılmıştır. Çalışmaya toplamda yaşları 18-55 arasında değişen ($Ort. = 22.33$, $S = 3.97$) ve uzaktan eğitim alan 218 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Örneklemini Oluşturan Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	162	74.3
	Erkek	56	25.7
Bölüm	Psikoloji	91	41.7
	Türk Dili ve Edebiyatı	50	22.7
	Moleküler Biyoloji ve Genetik	35	16.1
	İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	23	10.6
	İngiliz Dili ve Edebiyatı	19	8.7
Sınıf	1. Sınıf	61	28
	2. Sınıf	46	21.1
	3. Sınıf	47	21.6
	4. Sınıf	64	29.4
Ailenin Gelir Durumu	Gelir Yok	4	1.8
	0.001 – 2.500 TL	29	13.3
	2.501 – 4.500 TL	70	32.1
	4.501 – 6.500 TL	42	19.3
	6.501 – 8.500 TL	29	13.3
Uzaktan Eğitim Sürecinde Kiminle Yaşıyor	8.501 TL'den Fazla	44	20.2
	Çekirdek Aile	187	85.8
	Geniş Aile	19	8.7
	Yalnız	8	3.7
	Arkadaşlar	2	.9
Aldığı Ders Sayısı	Partnerimle	2	.9
	5 ve altı	44	20
	6-9 arası	165	75.6
	10 ve üstü	9	4.4

4.2. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Demografik bilgi formunda katılımcılara yaş, cinsiyet, ailelerinin gelir durumları, uzaktan eğitim sürecini kiminle geçirdikleri, okudukları bölüm, sınıf ve uzaktan aldıkları ders sayıları sorulmuştur. Bu kısımda ayrıca katılımcıların uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini içeren sorularda sorulmuştur.

Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Eğitim Öğrencileri Doyum Ölçeği: Öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin doyum düzeylerini belirlemek amacıyla Parlak (2004) tarafından geliştirilen ve Kukul (2011) tarafından 4 madde eklenerek revize edilen ölçek 42 maddeden oluşmaktadır. 7'li Likert tipi (1= Hiç katılmıyorum, 7= Tamamen katılıyorum) ölçek üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Kukul (2011) çalışmasında ölçeğin 3 faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu alt ölçekler; 16 sorudan oluşan programın yapı ve işleyişi; 20 sorudan oluşan etkileşim ve 6 maddeden oluşan yaygın sorun alanları olarak isimlendirilmiştir. Alt ölçekler için yapılan hesaplamada iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .93; .94 ve .86 olarak

hesaplanmıştır. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise .97 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .96; programın yapı ve işleyişi alt ölçeği için .92; etkileşim alt ölçeği için .94; yaygın sorun alanları alt ölçeği için .85 olarak hesaplanmıştır.

Bilişsel Esneklik Envanteri: Dennis ve Vander Wal (2010) tarafından geliştirilen Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE), kişilerin zor durumlarda alternatif, uyumlu, uygun, dengeli düşünceler üretebilme becerilerini ölçme amacıyla hazırlanmıştır (Gülüm ve Dağ, 2012). Ölçek, 20 madde ve iki alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça bilişsel esneklik artmaktadır. BEE'nin tümü ile alternatifler ve kontrol alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla 0.90, 0.89, 0.85 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise kontrol alt boyutu için .57; alternatifler alt boyutu için .82 ve tüm ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı .80 olarak analiz edilmiştir.

Negatif Duygulanım Soruları: Katılımcıların negatif duygulanım düzeylerini saptamak amacıyla Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Gençöz (2000) tarafından gerçekleştirilen Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeğinde yer alan bazı maddeler katılımcıların uzaktan eğitime ilişkin duygulanımlarını daha iyi belirlemek amacıyla seçilerek kullanılmıştır. Bu bağlamda negatif duygulanım ölçeğinde yer alan 5 madde (Sıkıntılı, Mutsuz, Asabi, Sinirli ve Korkmuş) seçilmiştir. Bu beş madde, ölçekte yer alan diğer maddelere (Düşmanca, Ürkmüş, Suçlu, Utanmış ve Tedirgin) kıyasla uzaktan eğitim sürecinde ortaya çıkması beklenen duyguları içermesi bakımından seçilmiştir. Orijinal çalışmada 5'li Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır ancak bu çalışmada kullanılan 5 soru, 3'lü Likert ölçek üzerinden (1= Katılmıyorum, 2= Kararsızım, 3= Katılıyorum) uygulanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında negatif duygulanım için iç tutarlılık katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Araştırmacılar tarafından seçilen negatif duygulanım maddeleri için yapılan analiz sonucunda iç tutarlılık katsayısı .65 olarak hesaplanmıştır.

4.3. İşlem

Uygulama kapsamında ölçeklerin katılımcılara ulaştırılması 8-15 Haziran 2020 tarihinde internet ortamına yüklenen soru formlarının linklerinin katılımcılara danışman hocaları vasıtasıyla elektronik posta aracılığıyla iletilmesiyle sağlanmıştır. Veri toplama işlemi öğrencilerin uzaktan eğitim ders sürecinin sonlandırdıkları ve sınav haftasının başlamadığı zaman dilimine denk getirilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı bir yönerge ile verilmiştir. Yönergede çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı, verilerin toplu bir şekilde değerlendirileceği, çalışmanın istendiği takdirde sonlandırılabilirliği ve elde edilen verilerin hiçbir şekilde üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Ölçeklerin doldurulma süresi katılımcının okuma ve anlama hızına göre 10 ila 15 dakika arasında değişmektedir. Uygulama kapsamında toplam 226 öğrenciye ulaşılmıştır. 8 katılımcının yanıtları uç değerlerde olmaları nedeniyle analizden çıkarılmıştır. Katılımcılardan alınan veriler uygun istatistiksel analizlerle değerlendirilmiştir. Bu araştırma için, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Fen, Sosyal ve Girişimsel Olmayan Sağlık Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'na

başvuru yapılmış ve 08.07.2020 tarihinde 2020/07-481karar numarası ile etik uygunluk raporu teslim alınmıştır.

5. BULGULAR

Araştırmanın temel amaçlarından olmamakla birlikte, uzaktan eğitim kapsamında eğitimine devam eden öğrencilerin bu sürece ilişkin görüşlerini anlamak adına bazı sorular sorulmuştur. Tablo 2’den de görülebileceği üzere pandemi sürecinde uzaktan eğitime geçilmesinin iyi bir fikir olduğu görüşü ağır basmaktadır (%80.3) ancak bu kısa sürelik deneyim sonucunda öğrencilerin yine önemli bir kısmı örgün eğitimi uzaktan eğitime tercih ettiklerini belirtmişlerdir (%81.2).

Tablo 2. Uzaktan Eğitime İlişkin Verilen Cevaplara Dair Bulgular

Soru	N	%
Bu süreçte uzaktan eğitime geçmiş olmak sizce iyi bir fikir miydi?	Evet	175 80.3
	Hayır	43 19.7
Salgın bittikten sonra, uzaktan eğitim yerine örgün eğitimi tercih eder misiniz?	Evet	177 81.2
	Hayır	41 18.8
Uzaktan eğitim sisteminin sizin için uygun olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	94 43.1
	Hayır	124 56.9
Bundan sonra eğitim hayatınıza uzaktan devam etmek ister misiniz?	Evet	47 21.6
	Hayır	171 78.4
Bu süreçte uzaktan eğitim derslerine katılabileceğiniz ayrı bir odanız var mıydı?	Evet	180 82.6
	Hayır	38 17.4
Uzaktan eğitim nedeniyle not ortalamanız da nasıl bir değişiklik olacağını düşünüyorsunuz?	Düşecek	31 14.2
	Değişmeyecek	88 40.4
	Yükselecek	99 45.4

5.1. Korelasyon ve Regresyon Analizi Bulguları

Tablo 3’te yer alan bulgulara göre tüm değişkenlerin birbiriyle istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Buna göre; bilişsel esneklik ile öğrenci memnuniyeti arasında .27 oranında anlamlı fakat zayıf pozitif korelasyon saptanmıştır. Negatif duygulanımın; öğrenci memnuniyeti (-.38) ve bilişsel esneklik ile (-.36) anlamlı ve orta düzeyde negatif ilişkileri bulunmuştur.

Tablo 3. Araştırmadaki Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma ve Değişkenler Arası Korelasyonlar Analizi Sonuçları

	Ort.	S	1	2	3
1. Öğrenci Memnuniyeti	211,76	46,79	-		
2. Bilişsel Esneklik	75,54	9,1	,27**	-	
3. Negatif Duygulanım	9,92	2,13	-,38**	-,36**	-

** $p < 0.01$

Bilişsel esneklik ile öğrenci memnuniyeti arasındaki ilişkide negatif duygulanımın aracı rolü incelenmeden önce bilişsel esnekliğin öğrenci memnuniyetini ne düzeyde yordadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, basit doğrusal regresyon analizi yapılmış ve bilişsel esnekliğin öğrenci memnuniyetini anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir ($\beta = .27$).

Tablo 4. Regresyon Analizi Sonuçları

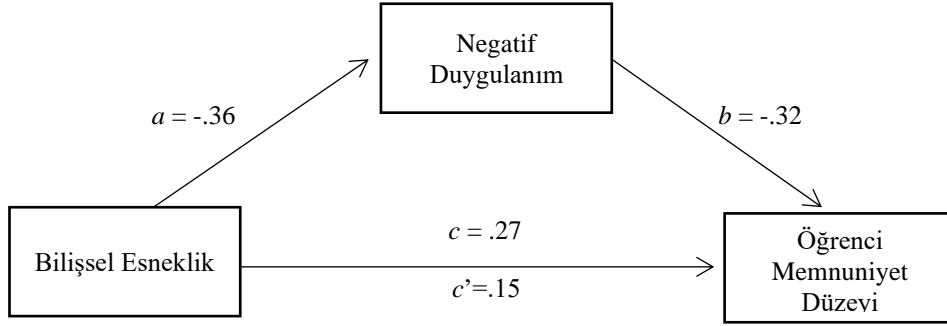
Bağımsız D.	Bağımlı D.	B	SS	β	t	p	F	R ²
Sabit		106,56	25,62	-	4,16	<.001		
B. Esneklik	Ö. Memnuniyet	1,4	,34	,27	4,14	<.001	17,11	,07

5.2. Negatif Duygulanımın Bilişsel Esneklik ile Öğrenci Memnuniyeti Arasındaki İlişkide Aracı Rolü

Değişkenler arasındaki korelasyon sonuçları incelenerek öğrenci memnuniyet düzeyi ve bilişsel esneklik puanları ile negatif duygulanım arasındaki istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerden yola çıkarak, öğrenci memnuniyet düzeyi ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkide negatif duygulanımın aracı rolünün olup olmadığı PROCESS macro programıyla (Model-4) kullanılarak analiz edilmiştir.

Analiz sonucunda, negatif duygulanımın öğrenci memnuniyet düzeyini anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = -.32$, $SE = 1.47$, $t = -4,86$, $p < 0.001$, % 95 CI = $-.10$, $-.04$) ve bilişsel esnekliğinde negatif duygulanımı anlamlı düzeyde yordadığı ($\beta = -.36$, $SE = 0.15$, $t = -5,62$, $p < 0.001$, % 95 CI = $-.11$, $-.05$) görülmüştür. Bu araştırmada test edilmeye çalışılan aracı modeldeki doğrudan ve dolaylı etkileri belirlemek için yapılan bootstrap analizi sonucuna göre, bilişsel esneklik ve öğrenci memnuniyeti arasındaki ilişkide, ($\beta = .27$, $SE = .34$, $t = 4,14$, $p < 0.001$, % 95 CI = $.73$, 2.06), negatif duygulanım kontrol edildiğinde, bilişsel esnekliğin öğrenci memnuniyet düzeyi üzerindeki yordayıcılığının hala anlamlı olmakla birlikte, yordama gücünün azaldığı görülmüştür ($\beta = .15$, $SE = 0.34$, $t = 2,33$, $p < 0.05$, % 95 CI = $.12$, 1.47). Bu sonuç araştırmada aracı değişken olarak ele alınan negatif duygulanımın bilişsel esneklik ile öğrenci memnuniyet düzeyi arasındaki ilişkide kısmi aracı rolüne sahip olduğunu

göstermektedir ($\beta = .12$, $SE = .029$, % 95 CI = .06, .18). Şekil 1’de aracılık analizine ilişkin bulgular görülmektedir.

Şekil 2. Bilişsel Esneklik İle Öğrenci Memnuniyet Düzeyi Arasındaki İlişkiye Negatif Duygulanımın Aracı Rolü

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmamızda bilişsel esneklik ve öğrenci memnuniyeti arasında pozitif yönde ilişki olduğu ve negatif duygulanımın da kısmi olarak bu ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde; bilişsel esneklik, öğrenci memnuniyeti ve negatif duygulanım arasındaki ilişkileri bir arada inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak bilişsel esneklik ve bireylerin yaşam doyumları arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu ve bilişsel esneklikleri arasındaki ilişkinin incelendiği 545 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada bilişsel esnekliğin yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur (Yelpaze ve Yakar, 2019). Bir başka çalışmada ise bilişsel esnekliğin öznel iyi oluşu %60 oranında yordadığı bulunmuştur (Aydınay-Satan, 2014). Bu bulgularla tutarlı bir şekilde bu çalışmada da öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyetlerinin bilişsel esneklik ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

Küçük (2016) tarafından, üniversite öğrencilerinde bilişsel esnekliğin duygu düzenleme stratejilerine olan etkisi ve yaşam doyumları ile ilişkisi araştırılmıştır. Sık bir şekilde uyumlu duygu düzenleme stratejisi kullanan bireylerde bilişsel esnekliğin daha yüksek olduğu uyumsuz duygu düzenleme stratejilerini daha az tercih ettiği buna paralel olarak bu bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek oldukları belirtilmiştir. Bu çalışmada da negatif duygulanımı ile bilişsel esneklik ve uzaktan eğitimden elde edilen memnuniyet arasında negatif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir.

Yüksek düzeyde kaygı yaratan COVID-19 salgını eğitimin de kısa sürede dönüşüm geçirmesine yol açmıştır. Çok kısa bir sürede yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçilmesi halihazırda yaşanan COVID-19 hastalığının yol açtığı kaygıya ek olarak gerek öğrencilerde gerek eğitimlerde bir takım kaygılara yol açmış olabilir. Bu

nedenle gerek eğitmenlerin gerekse öğrencilerin daha önce tecrübe sahibi olmadıkları uzaktan eğitimin yüz yüze yapılan eğitim sürecine kıyasla daha az tatmin yaratması beklenen bir durum olarak yorumlanabilir.

Bilişsel olarak esnek olmayan ve yaşanan süreçten duygusal açıdan olumsuz şekilde etkilenen öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinden daha az tatmin olmaları bu kavramlar ekseninde düşünülebilir. Uzaktan eğitimde kullanılan araç ve gereçlerin iyileştirilmesi, eğitmenlerin uzaktan eğitim vasıtasıyla ders verme becerilerinin gelişmesi ve salgın sürecinin insanlar üzerinde yarattığı negatif duyguların daha az etki yaratır hale gelmesi öğrencilerin uzaktan eğitimden daha fazla memnun olmalarına neden olabilir. Sınıftaki katılımcı sayısıyla bağlantılı olarak diğer katılımcılarla (öğrencilerle) ve eğitmenle etkileşim kuran öğrencilerin kendilerini daha az izole hissettikleri, daha istikrarlı oldukları ve derslerden daha fazla memnuniyet duydukları söylenebilir (Biner, Welsh, Barone, Summers, ve Dean, 1997). Uzaktan eğitim memnuniyeti, yüz yüze derslerde olduğu gibi öğretim elemanının performansı ile ilgili olduğu unutulmamalıdır. Özellikle de uzaktan eğitime karşı olumsuz görüşleri olan ve bu süreçte negatif duygular yaşayan öğrencilerle süreç üzerine konuşularak kaygılarının azaltılması sağlanabilir.

Çalışmamızda ayrıca öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun uzaktan eğitim yerine örgün eğitimi tercih ettikleri görülmüştür. Alanyazında uzaktan öğretim modelini örgün eğitim alamayan ve örgün eğitim almada sınırlılıklar yaşayanlar için bir alternatif olduğunu söyleyen çalışmalar vardır (Üstünoğlu, 1987; Şakar, 1997).

Teknolojik gelişmelere paralel olarak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de uzaktan eğitim süreci çok eski yıllardan itibaren başlamıştır. Ülkemizde yükseköğretimde uzaktan eğitim uygulamalarına geçiş 1970’li yıllarda gerçekleşmiştir (Kırık, 2014). 1980’lere gelindiğinde Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi’nden uzaktan eğitimle üniversite diploması alınmaya başlanmıştır (Çukadar ve Çelik, 2003). Bu bilgiler ülkemizde uzaktan eğitime ilişkin zeminin yıllar öncesine dayandığını ancak adeta atıl bir konumda olduğunu düşündürmektedir. Pandemi ile birlikte ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarının pek çoğunda hızlı bir şekilde uzaktan eğitime geçilmesinin arka planında bahsi geçen tecrübelerin ve sağlıklı bir internet altyapısının olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın bazı kısıtlılıkları da bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarının farklı eğitim gruplarındaki öğrencilere genellemek için gelecekteki araştırmalarda farklı bölümlerde ve üniversitelerde uzaktan eğitimi deneyimlemiş örneklemeler üzerinde araştırma tekrarlanabilir. Daha geniş örneklemelerde uygulama yapılarak güçlü istatistiksel sonuçlar elde edilebilir. Ayrıca araştırmacılar tarafından uzaktan eğitim ile ilgili olduğu düşünülen bazı negatif duygulanım maddeleri için gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonucunun uyarılma çalışmasında elde edilen güvenilirlik analizi sonucundan daha düşük çıkması göz önünde bulundurularak ilerleyen çalışmalarda tüm ölçek sorularının kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçay, Ö. D. ve Kıran, B. (2016). Ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile özyeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 1, 1-8.
- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Asıcı, E. ve İkiz F.E. (2015). Mutluluğa giden bir yol: Bilişsel esneklik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(35), 191-211.
- Aydınay-Satan, A. (2014). Dini inanç ve bilişsel esneklik düzeylerinin öznel iyi oluş düzeyine olan etkisi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(7), 50-74.
- Bedel, A. ve Ulubey, E. (2015). Ergenlerde başa çıkma stratejilerini açıklamada bilişsel esnekliğin rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 291-300.
- Biner, P. M., Welsh, K. D., Barone, N. M., Summers, M. ve Dean, R. S. (1997). The impact of remote-site group size on student satisfaction and relative performance in interactive telecourses. *The American Journal of Distance Education*, 11(1), 23-33.
- Cañas, J. J., Quesada, J. F., Antolí, A. ve Fajardo, I. (2003). Cognitive flexibility and adaptability to environmental changes in dynamic complex problem-solving tasks. *Ergonomics*, 46(5), 482-501.
- Crone, E. A., Ridderinkhof, K. R., Worm, M., Somsen, R. J. M. ve Molen, M.W. (2004). Switching between spatial stimulus – response mappings: A developmental study of cognitive flexibility. *Developmental Science* 7(4), 443-455.
- Çukadar, S. ve Çelik, S. (2003). İnternete dayalı uzaktan öğretim ve üniversite kütüphaneleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(1), 31-42.
- Debourgh, G. A. (1999). Technology is the tool, teaching is the task: Student satisfaction in distance learning içinde *Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (s. 131-137). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Delano-Wood, L. M. (2002). *The relationship between cognitive flexibility, depression, and anxiety in older adults*. (Yüksek Lisans Tezi). Michigan State University, USA.
- Dennis, J. P. ve Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy and Research*, 34(3), 241-253.

Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Eom, S.B., Joseph Wen, H. ve Ashill, N. (2006). The determinants of students' perceived learning outcomes and satisfaction in university online education: An empirical investigation. *Decision Sciences Journal of Innovative Education*, 4(2), 215-235.

Ertuğ, C. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.

Fredrickson, B. L. (2004). The broaden-and-build theory of positive emotions. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London, Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1367-1377.

Fredrickson, B. L. ve Branigan, C. (2005). Positive emotions broaden the scope of attention and thought-action repertoires. *Cognition and Emotion*, 19(3), 313-332.

Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.

Gülüm, I. V. ve Dağ, İ. (2012). Tekrarlayıcı düşünme ölçeği ve bilişsel esneklik envanterinin türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 216-223.

İstek, E. (2017). Avrupa'da veba salgını ve salgında din faktörü (Viyana Örneği). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36(62), 173-204.

Johnco, C., Wuthrich, W. M. ve Rapee, R. M. (2014). The influence of cognitive flexibility on treatment outcome and cognitive restructuring skill acquisition during cognitive behavioural treatment for anxiety and depression in older adults: Results of a pilot study. *Behaviour Research and Therapy*, 57, 55-64.

Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.

Keegan, D. (1995). Distance education technology for the new millennium: Compressed video teaching. *Hagen, Germany: Institute for Research into Distance Education*, 1-41.

Keskin, M. ve Özer Kaya D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.

Kırık, A. M. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 21, 73-94.

Kukul, V. (2011). *Bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan eğitimde öğrencilerin ve öğretim elemanlarının doyum düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kuzucu, Y., Kögercin, A. U., Yavaş, S. ve Çuhacı, A. (2020). Ergenlerde sosyal sorun çözüme, stresle baş etme ve sosyal desteğin problemleri internet kullanımıyla ilişkisi: Olumsuz ve olumlu duyguların aracılık rolü. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 17-34.

Küçükler, D. (2016). *Affetme, affetmeme, bilişsel esneklik, duygu düzenleme ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Lezak, M.D. (1995), *Neuropsychological assessment* (4. Baskı). Oxford University Press, New York.

Marisa, N. S., Mayes, L. C., Kalmar, J. H., Guiney, J., Womer, F. Y., Pittman, B., Mazure, C. M., Sinha, R. ve Blumberg, H. P. (2011). *Childhood abuse and neglect and cognitive flexibility in adolescents*, 18(2), 182-189.

Martin M. M. ve Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9.

Murphy, F. C., Michael, A. ve Sahakian, B. J. (2012). Emotion modulates cognitive flexibility in patients with major depression. *Psychological Medicine*, 42(7), 1373-1382.

Öz, S. (2012). *Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Parlak, O. (2004). *İnternet temelli uzaktan eğitimde öğrenci doyumu ölçeği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Payne, J. W., Bettman, J. R. ve Johnson, E. J. (1993). *The adaptive decision maker*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sacharin, V. (2009). *The influence of emotions on cognitive flexibility* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). The University of Michigan, USA.

- Şakar, A. N. (1997). Anadolu Üniversitesi uzaktan öğretimde bilgi sistemi-bir model önerisi. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Yayın No: 997, Eskişehir.
- Şirvanlı Özen, D. ve Temizsu, E. (2010). Anksiyete ve depresif bozukluklarda örtüşen ve ayrılan belirtiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(1), 1-14.
- Threlkeld, R. ve Brezoska, K. (1994). Research in distance education içinde Willis, B. (ed). *Distance Education Strategies and Tools*, Englewood Cliffs: Educational Technology Publications, 41-66.
- Turan, N., Durgun, H., Kaya, H., Ertaş, G. ve Kuvan, D. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin stres durumları ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki. *Jaren*, 5(1), 59-66.
- Üstünoğlu, Ü. (1987). Okul öncesi öğretmenlerin uzaktan öğretim yöntemi ile yetiştirilmesine yönelik program modeli. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Yayın No: 220/107. Eskişehir.
- Üzümcü, B. ve Müezzini, E. E. (2018). Öğretmenlerin bilişsel esneklik ve mesleki doyum düzeyinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 8-25.
- Valentine, D. (2002). Distance learning: Promises, problems, and possibilities. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5(3).
- Volery, T. ve Lord, D. (2000). Critical success factors in online education. *International Journal of Educational Management*, 14(5), 216-223.
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063-1070.
- Yelpaze, İ. ve Yakar, L. (2019). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ve bilişsel esnekliklerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 913-935.
- Zhang, W., Wang, Y., Yang, L. ve Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak. *J. Risk Financial Management*, 55(13), 2-6.